

Роман Савчук

*Івано-Франківський юридичний інститут Національного університету
«Одеська юридична академія», Україна*

ПРАВА ПЕРЕКЛАДАЧА ЯК УЧАСНИКА АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА

Roman Savchuk

Ivano-Frankivsk Law Institute of National University "Odesa Law Academy", Ukraine

THE RIGHTS OF A TRANSLATOR AS A PARTICIPANT OF ADMINISTRATIVE PROCEEDINGS

The article aims to research the system of rights, which has a translator in administrative proceedings. The content of rights of translator, assigned by the Code of administrative procedure of Ukraine is characterized: 1) the right to refuse to participate in the administrative proceedings, if he/she does not know the language to the extent necessary for translation; 2) the right to ask questions to clarify the interpretation; 3) the right to be paid for the work and the costs associated with the subpoena. The article proves necessity of improving the legal status of a translator in administrative proceedings through regulatory fixation of the right of translator to submit written comments on incomplete or incorrect translation (sign language) in a technical record and journal of judicial consideration.

Key words: administrative proceedings, translator, legal status of a translator, rights of a translator.

Участь перекладача в адміністративному судочинстві виступає гарантією забезпечення прав його учасників і дотримання принципів адміністративного судочинства, визначених статтею 7 Кодексу адміністративного судочинства України. Задля забезпечення належного та ефективного виконання перекладачем покладеної на нього в адміністративному судочинстві процесуальної функції він наділений відповідним правовим статусом, сформованим законодавцем у Кодексі адміністративного судочинства України з урахуванням предмету та методу правового регулювання адміністративного процесуального права. Основу правового статусу перекладача в адміністративному судочинстві складають його права та обов'язки.

Дослідженню процесуального статусу перекладача як учасника адміністративного судочинства присвячена недостатня увага вчених. Зокрема, вказану проблематику висвітлюють у своїх працях І. Балюк, В. Коваль, В. Матвійчук, О. Михайлов, І. Хар та інші вітчизняні науковці. Проте, система прав, якими наділений перекладач в адміністративному судочинстві, у доктрині адміністративного судочинства не була предметом самостійного дослідження.

Із урахуванням наведеного, метою цієї статті виступає характеристика закріплених нормами Кодексу адміністративного судочинства України прав перекладача шляхом дослідження їх змісту та визначення напрямів удосконалення його правового статусу в адміністративному судочинстві за допомогою розширення системи наданих йому прав. Завданнями дослідження виступають: визначення змісту прав перекладача, закріплених нормами Кодексу адміністративного судочинства України (права відмовитися від участі в адміністративному судочинстві, якщо він не володіє мовою в обсязі, необхідному для перекладу; права задавати питання з метою уточнення перекладу; права на оплату виконаної роботи і на компенсацію витрат, пов'язаних з викликом до суду); дослідження позицій вчених-процесуалістів щодо вичерпності нормативного закріплення системи прав перекладача; обґрунтування необхідності удосконалення правового статусу перекладача в адміністративному судочинстві шляхом розширення системи наданих йому прав.

Права перекладача як учасника адміністративного судочинства визначені частиною 3 статті 68 Кодексу адміністративного судочинства України, відповідно до якої перекладач має право відмовитися від участі в адміністративному судочинстві, якщо він не володіє мовою в обсязі,

необхідному для перекладу, право задавати питання з метою уточнення перекладу, а також право на оплату виконаної роботи та на компенсацію витрат, пов'язаних з викликом до суду¹.

Визначення напрямів удосконалення правового статусу перекладача в адміністративному судочинстві вимагає, в першу чергу, дослідження змісту кожного із наведених прав.

1. Право відмовитися від участі в адміністративному судочинстві, якщо він не володіє мовою в обсязі, необхідному для перекладу. Із цього права випливає вимога про необхідність володіння перекладачем мовою на рівні, достатньому для здійснення перекладу. Достатній рівень володіння перекладачем мовою передбачає не лише вільне розуміння та спілкування нею і можливість безперешкодного здійснення усного та письмово перекладу, але й володіння при цьому юридичною термінологією. Як відзначають В. Матвійчук та І. Хар, «коли йдеться про переклад процесу адміністративної справи чи юридичних документів, зокрема рішення суду, ухвали тощо, то недостатньо, щоб перекладачем був філолог, необхідно, щоб така особа мала знання в галузі права. Отже, перекладач повинен відмовитися від участі в адміністративному процесі, якщо він не володіє достатніми знаннями мови, необхідними для юридичного перекладу, оскільки таке незнання може призвести до неправильного перекладу та позначитися на правах особи, яка не знає мови, якою ведеться судочинство, та постановленні незаконного та необґрунтованого рішення»². Надання перекладачу права відмовитися від участі в адміністративному судочинстві, якщо він не володіє мовою в обсязі, необхідному для перекладу, виступає вагомою гарантією як забезпечення належного здійснення перекладу в адміністративній справі та постановлення у ній законного та обґрунтованого рішення, так і гарантією забезпечення прав учасників адміністративного судочинства, спрямованою на отримання ними належного та кваліфікованого усного і письмового перекладу.

2. Право задавати питання з метою уточнення перекладу. Як вказує Т. Кузик, «право перекладача ставити питання учасникам кримінального провадження, обумовлено специфікою здійснюваного перекладу, особливостями розмовної мови особи, чиї слова перекладає перекладач, та тривалістю фрази, яка підлягає перекладу»³. Надання перекладачу права задавати питання з метою уточнення перекладу зумовлене необхідністю забезпечення належного та кваліфікованого усного і письмового перекладу. Як випливає зі змісту норми частини 3 статті 68 Кодексу адміністративного судочинства України, перекладач вправі задавати питання лише з метою уточнення перекладу. Як вказує І. Іванюк, «за відсутності його питань мети уточнення перекладу він перебиратиме на себе невласливі функції та зможе використати таке право на шкоду інтересам правосуддя, наприклад, для спрямування учасників процесу у хибному напрямку з метою перешкодити встановленню істини у справі»⁴. У зв'язку з цим перекладач не може задавати питання, які виходять за межі здійснюваного ним усного або письмового перекладу.

3. Право на оплату виконаної роботи і на компенсацію витрат, пов'язаних з викликом до суду. Вказане право передбачає як оплату перекладачу виконаної ним роботи зі здійснення усного та письмового перекладу, так і відшкодування йому витрат за викликом до суду. Відповідно до частини 2 статті 92 Кодексу адміністративного судочинства України, перекладачам оплачуються проїзд, а також добові в разі переїзду до іншого населеного пункту⁵. Спеціальний нормативно-правовий акт, присвячений порядку відшкодування процесуальних витрат, пов'язаних із залученням перекладачів до участі в адміністративному судочинстві, на сьогодні відсутній. Проте, у доктрині адміністративного судочинства вказується на поширення на вказані правовідносини положень Інструкції про порядок і розміри компенсації (відшкодування) витрат та виплат винагороди особам, що викликаються до органів досудового розслідування, прокуратури, суду або до органів, у провадженні яких перебувають справи про адміністративні правопорушення, та виплати

¹ Кодекс адміністративного судочинства України 2005 (Верховна Рада України). Офіційний сайт Верховної Ради України <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>> (2017, березень, 30).

² Матвійчук, В.К., Хар, І.О. (2008). *Науково-практичний коментар до Кодексу адміністративного судочинства України. Том 1*. Київ: Алерта, КНТ, 486.

³ Кузик, Т.М. (2012). *Теоретико-правові та процесуальні аспекти участі перекладача у кримінальному провадженні. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. 12.00.09, Одеса, 66.*

⁴ Іванюк, І.Д. (2011). Проблеми вдосконалення статусу перекладача в контексті протидії зловживання правом у кримінальному процесі України. *Університетські наукові записки*, 3, 342.

⁵ Кодекс адміністративного судочинства України 2005 (Верховна Рада України). Офіційний сайт Верховної Ради України <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>> (2017, березень, 30).

державним спеціалізованим установам судової експертизи за виконання їх працівниками функцій експертів і спеціалістів, затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України від 1 липня 1996 р. № 710¹. Поряд із витратами, визначеними у частині 2 статті 92 Кодексу адміністративного судочинства України, пункт 1 вказаної Інструкції передбачає відшкодування перекладачам витрат, пов'язаних з наймом жилого приміщення². Оскільки відшкодування наведених витрат не передбачено частиною 2 статті 92 Кодексу адміністративного судочинства України, вбачається за доцільне внести до неї відповідні доповнення.

Згідно з пунктами 2 – 6 цієї Інструкції чітко визначені загальні правила оплати перекладачам виконаної роботи і компенсацію їм витрат, пов'язаних з викликом до суду: 1) сума компенсації (відшкодування) за втрачений заробіток обчислюється за кожен годину пропорційно до середньої заробітної плати особи, розрахованої відповідно до абзацу третього пункту 2 Порядку обчислення середньої заробітної плати, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 8 лютого 1995 р. № 100; 2) загальний розмір виплати не може перевищувати суму, розраховану за відповідний час, виходячи із трикратного розміру мінімальної заробітної плати; 3) сума компенсації (відшкодування) за відрив від звичайних занять обчислюється пропорційно до розміру мінімальної заробітної плати особи, встановленої законом на 1 січня календарного року, в якому приймається процесуальне рішення або здійснюється процесуальна дія, і не може перевищувати її розміру, обчисленого за фактичні години відриву від звичайних занять; 4) винагорода за виконану роботу перекладачам сплачується, якщо така робота не є їх службовим обов'язком; 5) розмір винагороди перекладачам, якщо виконана робота не є їх службовим обов'язком, обчислюється за кожен годину пропорційно до середньої заробітної плати особи, розрахованої відповідно до абзацу третього пункту 2 Порядку обчислення середньої заробітної плати, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 8 лютого 1995 р. № 100; 6) загальний розмір виплати винагороди перекладачам не може перевищувати суми, розрахованої за відповідний час, виходячи із трикратного розміру мінімальної заробітної плати³.

Відповідно до частин 1 і 4 статті 92 Кодексу адміністративного судочинства України, витрати, пов'язані із залученням перекладачів, несе сторона, яка заявила клопотання про його залучення, а у разі, якщо залучення перекладача здійснюється за ініціативою суду, а також у разі звільнення від сплати судових витрат або зменшення їх розміру відповідні витрати компенсуються за рахунок Державного бюджету України у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України⁴.

У вітчизняній доктрині процесуального права неодноразово зверталася увага на недосконалість правового статусу перекладача та необхідність його розширення шляхом надання перекладачу як учаснику судочинства додаткових прав. Зокрема, досліджуючи правовий статус перекладача у кримінальному процесі, М. Леоненко пропонує надати перекладачу такі права: 1) знайомитися з протоколами процесуальних дій, у яких він брав участь, і робити зауваження, що підлягають занесенню до протоколу; 2) ставити питання з метою уточнення перекладу; 3) за наявності відповідних підстав, мати право на забезпечення безпеки (у разі реальної загрози його життю, здоров'ю, житлу чи майну); 4) заявляти про самовідвід⁵. Характеризуючи правовий

¹ Матвійчук, В.К., Хар, І.О. (2008). *Науково-практичний коментар до Кодексу адміністративного судочинства України. Том 1*. Київ: Алерта, КНТ, 612.

² *Постанова «Про затвердження Інструкції про порядок і розміри компенсації (відшкодування) витрат та виплати винагороди особам, що викликаються до органів досудового розслідування, прокуратури, суду або до органів, у провадженні яких перебувають справи про адміністративні правопорушення, та виплати державним спеціалізованим установам судової експертизи за виконання їх працівниками функцій експертів і спеціалістів» 1996* (Кабінет Міністрів України). *Офіційний сайт Верховної Ради України* <<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/710-96-%D0%BF>> (2017, березень, 30).

³ *Постанова «Про затвердження Інструкції про порядок і розміри компенсації (відшкодування) витрат та виплати винагороди особам, що викликаються до органів досудового розслідування, прокуратури, суду або до органів, у провадженні яких перебувають справи про адміністративні правопорушення, та виплати державним спеціалізованим установам судової експертизи за виконання їх працівниками функцій експертів і спеціалістів» 1996* (Кабінет Міністрів України). *Офіційний сайт Верховної Ради України* <<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/710-96-%D0%BF>> (2017, березень, 30).

⁴ *Кодекс адміністративного судочинства України 2005* (Верховна Рада України). *Офіційний сайт Верховної Ради України* <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>> (2017, березень, 30).

⁵ Леоненко, М.І. (2003). Правове положення перекладача як суб'єкта забезпечення принципу національної мови кримінального судочинства. *Вісник Запорізького національного університету*, 1, 4.

статус лінгвіста як перекладача у межах правозастосовного процесу, Г. Денисенко пропонує доповнити Господарський процесуальний кодекс України статтею 126-1, частину 2 якої викласти у такій редакції: «2. Перекладач має право на таке: 1) ставити запитання з метою уточнень для правильного перекладу; 2) знайомитися з протоколами процесуальних дій, у яких він брав участь, і подавати до них зауваження; 3) одержати винагороду за виконаний переклад та відшкодування витрат, пов'язаних із його залученням до судового розгляду; 4) заявляти клопотання про забезпечення безпеки у випадках, передбачених законом; 5) брати участь у справі як експерт, спеціаліст, консультант»¹.

Розглядаючи наведені пропозиції у контексті дослідження правового статусу перекладача як учасника адміністративного судочинства, потрібно вказати, що, по-перше, він на підставі частини 1 статті 43, частини 3 статті 45 і частини 1 статті 46-1 Кодексу адміністративного судочинства України має право: 1) ознайомитися із технічним записом і журналом судового засідання та протягом семи днів з дня проголошення рішення у справі подати до суду письмові зауваження щодо їхньої неповноти або неправильності; 2) ознайомитися з протоколом про вчинення окремої процесуальної дії поза залом судового засідання або під час виконання судового доручення, в якій перекладач брав участь, і подати свої зауваження, які додаються до протоколу; 3) ознайомитися з протоколом окремої процесуальної дії, в якій він не брав участі, та протягом трьох днів після підписання протоколу подавати свої письмові зауваження з приводу допущених у протоколі неточностей або неповноти змісту². По-друге, на відміну від кримінального судочинства, право перекладача задавати питання з метою уточнення перекладу прямо закріплене нормами процесуального законодавства. По-третє, право на забезпечення безпеки за наявності відповідних підстав (існування реальної загрози життю, здоров'ю чи майну учасника судочинства) існує лише при здійсненні кримінального провадження. По-четверте, заявлення самовідводу виступає не правом перекладача, а його обов'язком, на що міститься пряма вказівка у частині 1 статті 30 Кодексу адміністративного судочинства України³. По-п'яте, відповідно до частини 2 статті 98 Кодексу адміністративного судочинства України, перекладач може оскаржити судові рішення щодо судових витрат, якщо це стосується його інтересів⁴.

Результати проведеного дослідження дозволяють стверджувати, що частина 3 статті 68 Кодексу адміністративного судочинства України у загальному визначає права перекладача та не містить їх вичерпного переліку. Як свідчить аналіз норм Кодексу адміністративного судочинства України і підзаконних нормативно-правових актів, перекладачу надаються й інші права, врахування яких дозволяє більш повно визначити його правовий статус як учасника адміністративного судочинства. Із метою удосконалення правового статусу перекладача в адміністративному судочинстві вбачається за доцільне розширити систему наданих йому прав, у зв'язку з чим необхідно:

1) викласти частину 3 статті 68 Кодексу адміністративного судочинства України у такій редакції: «3. Перекладач має право відмовитися від участі в адміністративному судочинстві, якщо він не володіє мовою в обсязі, необхідному для перекладу, право задавати питання з метою уточнення перекладу, право на оплату виконаної роботи та на компенсацію витрат, пов'язаних з викликом до суду, право ознайомитися з технічним записом і журналом судового засідання, протоколом про вчинення окремої процесуальної дії поза залом судового засідання або під час виконання судового доручення та подати зауваження щодо них у порядку та в строки, встановлені цим Кодексом, право оскаржити судові рішення щодо судових витрат, якщо це стосується його інтересів»;

2) викласти частину 2 статті 92 Кодексу адміністративного судочинства України у такій редакції: «2. Свідкам, експертам, спеціалістам, перекладачам оплачуються проїзд, а у разі переїзду до іншого населеного пункту добові та витрати, пов'язані з наймом жилого приміщення. Експертам, спеціалістам і перекладачам повинна бути сплачена винагорода за виконану роботу».

¹ Денисенко, Г. (2014). Правовий статус лінгвіста як перекладача у межах правозастосовного процесу. *Jurnalul juridic national: teorie si practica*, 12, 25.

² Кодекс адміністративного судочинства України 2005 (Верховна Рада України). Офіційний сайт Верховної Ради України <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>> (2017, березень, 30).

³ Кодекс адміністративного судочинства України 2005 (Верховна Рада України). Офіційний сайт Верховної Ради України <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>> (2017, березень, 30).

⁴ Кодекс адміністративного судочинства України 2005 (Верховна Рада України). Офіційний сайт Верховної Ради України <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>> (2017, березень, 30).

References:

1. Denysenko, H. (2014). Pravovyy status linhvista yak perekladacha u mezhakh pravozastosovnoho protsesu [The legal status of a linguist as the translator within the enforcement process]. *Jurnalul juridic national: teorie si practica*, 12, 24-29. [in Ukrainian].
2. Ivanyuk, I.D. (2011). Problemy vdoskonalennya statusu perekladacha v konteksti protydyiyi zlovzhyvannya pravom u kryminal'nomu procesi Ukrayiny [The problems of improving the status of the translator in the context of combating to abuse rights in the criminal process of Ukraine]. *Universytets'ki naukovy zapysky [University research notes]*, 3, 337-346. [in Ukrainian].
3. *Kodeks administratyvnoho sudochynstva Ukrayiny 2005* [The Code of administrative procedure of Ukraine] (Verkhovna Rada Ukrayiny). *Ofitsiynyy sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny [Official site of the Verkhovna Rada of Ukraine]* <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>> (2017, March, 30) [in Ukrainian].
4. Kuzyk, T.M. (2012). *Teoretyko-pravovi ta protsesual'ni aspekty uchasti perekladacha u kryminal'nomu provadzhenni. Dysertatsiya na zdobuttya naukovooho stupenya kandydata yurydychnykh nauk* [The theoretical, legal and procedural aspects of the involvement of the translator in the criminal proceedings. Thesis for PhD degree of in law]. 12.00.09, Odesa, 213. [in Ukrainian].
5. Leonenko, M.I. (2003). Pravove polozhennya perekladacha yak sub'yekta zabezpechennya pryntsyphu natsional'noyi movy kryminal'noho sudochynstva [The legal status of a translator as a subject of ensuring of the principles of the national language of the criminal justice]. *Visnyk Zaporiz'koho natsional'noho universytetu [Journal of Zaporizhzhya National University]*, 1, 1-7. [in Ukrainian].
6. Matviychuk, V.K., Khar, I.O. (2008). *Naukovo-praktychnyy komentar do Kodeksu administratyvnoho sudochynstva Ukrayiny. Tom 1* [Scientific and practical commentary to the Code of administrative procedure of Ukraine. Volume 1]. Kyiv: Alerta, KNT, 787. [in Ukrainian].
7. *Postanova «Pro zatverdzhennya Instruktsiyi pro poryadok i rozmiry kompensatsiyi (vidshkoduvannya) vytrat ta vyplaty vynahorody osobam, shcho vyklykayut'sya do orhaniv dosudovoho rozsliduvannya, prokuratury, sudu abo do orhaniv, u provadzhenni yakykh perebuvalyut' spravy pro administratyvni pravoporushennya, ta vyplaty derzhavnym spetsializovanim ustanovam sudovoyi ekspertyzy za vykonannya yikh pratsivnykamy funktsiy ekspertiv i spetsialistiv» 1996* [Resolution «On Approval of Regulations on the procedure and the compensation (refund) of costs and remuneration to persons, caused to the authorities of pretrial investigation, prosecution, court or to the authorities, in charge of which are cases on administrative offenses, and payment to public specialized agencies of forensics for the performance by their workers functions of experts and specialists»] (Kabinet Ministriv Ukrayiny). *Ofitsiynyy sayt Verkhovnoyi Rady Ukrayiny [Official site of the Verkhovna Rada of Ukraine]* <<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/710-96-%D0%BF>> (2017, March, 30) [in Ukrainian].